

Тетяна МЕЛЬНИК,

orcid.org/0000-0002-8633-0611

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української мови

Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського

Міністерства охорони здоров'я України

(Тернопіль, Україна) *melnik_tt@tdmu.edu.ua*

ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНА ЛЕКСИКА В КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕМИ «ХВОРОБИ. ТРАВМИ»)

У статті запропоновано комплекс лексико-граматичних вправ та завдань для формування професійно орієнтованої комунікації студентів медичних закладів вищої освіти у процесі вивчення української мови як іноземної на прикладі навчальних матеріалів з теми «Хвороби. Травми». Зазначено, що опанування державної мови є обов'язковим для підготовки іноземних студентів у сучасних закладах вищої освіти України. Мовна підготовка сприятиме соціальної адаптації іноземців у чужомовному середовищі та розумінню ними різних навчальних ситуацій із фахових тем. Акцентовано, хоча основною мовою навчання для здобувачів освіти з інших країн у медичних закладах України залишається англійська, проте без достатнього рівня володіння українською мовою іноземний студент не може вести діалог із пацієнтами і сформувати практичні навички, необхідні в подальшій професійній діяльності.

Оскільки дослідження науковців переважно містять теоретичне обґрунтування методики викладання лексики української мови як іноземної та проблеми формування професійного мовлення майбутніх лікарів, актуальними залишаються питання практичної реалізації різних підходів у навчанні іноземних студентів та формуванні вмінь застосовувати фахову лексику у професійній діяльності.

Наголошується, що професійне спрямування мови передусім передбачає вільне володіння лексикою та її використання відповідно до чітко встановлених норм. Без знання та розуміння лексичних одиниць неможливо зрозуміти зміст мовних конструкцій. З'ясовано, що для іноземних здобувачів вищої освіти в медичних навчальних закладах вивчення лексики української мови на позначення предметів, явищ та процесів із фаху дає можливість подолати мовний бар'єр у спілкуванні з пацієнтом, набути відповідних навичок у зборі анамнезу чи підготовці до проведення медичних маніпуляцій.

Система вправ та завдань, поданих у дослідженні, не лише допоможе студентам у повсякденному спілкуванні, а й стане інструментом набуття професійних знань.

Ключові слова: українська мова як іноземна, лексика, професійно орієнтована комунікація.

Tetiana MELNYK,

orcid.org/0000-0002-8633-0611

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Ukrainian Language

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University of the Ministry of Health of Ukraine

(Ternopil, Ukraine) *melnik_tt@tdmu.edu.ua*

PROFESSIONALLY ORIENTED VOCABULARY IN THE COURSE OF UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE FOR STUDENTS OF MEDICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS (ON THE MATERIAL OF THE TOPIC “DISEASES. INJURIES”)

The article presents a set of lexical and grammatical exercises and tasks for the formation of professionally oriented communication of medical students in the process of learning Ukrainian as a foreign language on the example of educational materials on “Diseases. Injuries”. It is noted that mastering the state language is mandatory in the process of training foreign students in modern higher education institutions of Ukraine. Language training will promote the social adaptation of foreign students in a foreign language environment and their understanding of different educational situations on professional topics. It is emphasized that although English remains the main language for students from other countries in Ukrainian medical institutions, a foreign student cannot conduct a dialogue with patients and acquire practical skills necessary for further professional activity without a sufficient level of Ukrainian language proficiency.

Since the researches of scientists mainly contain theoretical substantiation of methods of teaching Ukrainian vocabulary as a foreign language and problems of formation of professional speech of foreign students, the issues of

practical implementation of different approaches in teaching foreign students and formation of skills to apply professional vocabulary in professional activity remain relevant.

It is emphasized that the professional orientation of the language primarily involves the free possession of Ukrainian vocabulary and its use in accordance with clearly established norms. Without studying and understanding vocabulary it is impossible to understand the meaning of language constructions. It was found that for foreign students at medical universities, studying the vocabulary of the Ukrainian language to denote objects, phenomena and processes in the specialty provides an opportunity to overcome the language barrier in communication with the patient, acquire relevant skills in collecting medical history or preparing for medical manipulations.

The system of exercises and tasks presented in the study will help students not only in everyday communication, but also will be a tool for acquiring professional knowledge.

Key words: *Ukrainian as foreign language, vocabulary, professionally oriented communication.*

Постановка проблеми. Навчання іноземних студентів у сучасних закладах вищої освіти України неможливе без опанування державної мови. Важливість мовної підготовки полягає не лише в необхідності соціальної адаптації студентів-іноземців у чужомовному середовищі, а й у всебічному вивченні та розумінні ними різних навчальних ситуацій на фахові теми. Незважаючи на те, що основною мовою навчання для здобувачів освіти з інших країн у медичних закладах вищої освіти (далі – ЗВО) України залишається англійська, без належного рівня володіння українською мовою іноземний студент не може вести діалог із пацієнтами і сформувати практичні навички, необхідні в подальшій професійній діяльності. Науковці акцентують увагу на вагомості української мови як іноземної, шукають найбільш ефективних методів та підходів, які допоможуть студентам опанувати основну термінологію з фаху, правильно її використовувати у власному мовленні.

Аналіз досліджень. Різні аспекти викладання української мови часто стають об'єктом наукових праць. Теоретичне обґрунтування методики викладання лексики української мови як іноземної в наш час досліджують І. Кочан, І. Зозуля, В. Корженко, М. Опанасюк, Л. Бей, О. Тростинська, М. Цуркан, Г. Шелест. Усі вони говорять про комунікативну складову частину як основну в курсі іноземної мови. Так, І. Кочан зазначає, що для здобуття міцних знань з іноземної мови варто починати її вивчення передусім із розвитку мовлення, а потім уже засвоєння фонетики, лексичного складу, граматики (Кочан, 2008: 14).

Проблеми формування професійного мовлення студентів-іноземців лексичними засобами української мови вивчають О. Туркевич, Л. Кісіль, С. Луцак, А. Ільків та інші. О. Туркевич слушно зауважує, що комунікативним аспектом у навчанні іноземної мови якраз і є «процес вироблення лексичних навичок, завершальним етапом яких є досягнення результату, який полягає в тому, що у студента сформується досвід практично користуватися накопиченим словниковим запа-

сом у різних видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, читанні, говорінні, письмі. або студент володітиме лексичною компетенцією» (Туркевич, 2007: 201). Дослідження науковців переважно мають описовий характер опрацювання матеріалу. Актуальними нині залишаються питання практичної реалізації різних підходів у навчанні іноземних студентів та формуванні вмінь застосувати фахову лексику у професійній діяльності.

Мета статті – запропонувати комплекс лексико-граматичних вправ та завдань для формування професійно орієнтованої комунікації студентів медичних ЗВО у процесі вивчення української мови як іноземної на прикладі навчальних матеріалів із теми «Хвороби. Травми».

Виклад основного матеріалу. Знання будь-якої мови асоціюється зі знанням слів, водночас професійне спрямування мови передбачає використання цих слів відповідно до чітко встановлених норм. Лексика є тим основним компонентом, який має опанувати кожен майбутній фахівець, оскільки без знання та розуміння лексичних одиниць неможливо зрозуміти зміст мовних конструкцій. Для іноземних здобувачів вищої освіти в медичних навчальних закладах вивчення лексики української мови на позначення предметів, явищ та процесів із фаху дає можливість подолати мовний бар'єр у спілкуванні з пацієнтом, набути відповідних навичок у зборі анамнезу чи підготовці до проведення медичних маніпуляцій.

Під час роботи з іноземними студентами ми виробили свою систему вправ і завдань для вивчення лексики професійного спрямування, яку продемонструємо на прикладі теми «Хвороби. Травми». У курсі української мови як іноземної застосовуємо поетапне формування лексичних умінь та навичок. Курс розраховано на два роки навчання (1–4-й семестри), професійну лексику вивчаємо у 3-му і 4-му семестрах.

Ознайомлення з матеріалом кожної теми розпочинаємо зі словника, у якому містяться окремі лексичні одиниці та словосполучення з перекладом англійською мовою. Зазначимо, що переклад використовуємо лише на етапі словникової роботи.

Завдання 1. Прочитайте. Запам'ятайте.

1. Блювання – vomiting, висип – rash, дихати – to breathe, діабет – diabetes, дорослий – adult, запалення – inflammation, зламаний – broken, зламати – to break, малярія – malaria, небезпечний – dangerous, опік – burn, отруєння – poisoning, подряпина – scratch, поріз – cut, порізати – to cut, рана – wound, свербіж – itching, синець – bruise, спрей – spray, суглоб – joint.

2. Аналіз сечі – urine test, високий тиск – high pressure, головний біль – headache, закладений ніс – stuffy nose, запальний процес – inflammation, здавати аналізи – to be tested, зубний біль – toothache, напад астми – asthmatic attack, низький тиск – low pressure, серцевий напад – heart attack, ультразвукове дослідження (УЗД) – ultrasound.

3.

Мені потрібно зробити кардіограму.	I need a cardiogram (EKG).
Мені потрібно зробити ультразвукове дослідження (УЗД).	I need an ultrasound.
У Вас високий рівень цукру у крові.	You have high blood sugar.
У Вас низький рівень цукру у крові.	You have low blood sugar.
У Вас сильна кровотеча.	You have strong bleeding.
У Вас хронічна хвороба.	You have a chronic illness.
У мене дуже болять суглоби.	My joints hurt a lot.
Яка у Вас хвороба?	What is your illness?

На нашу думку, професійну лексику потрібно подавати в комплексі з поясненням граматичних особливостей її застосування. Оскільки назви хвороб та травм часто використовують у поєднанні з іменниками, займенниками, числівниками, прикметниками у формі родового відмінка, то в наступних завданнях пропонуємо студентам згадати відмінкові парадигми і правильно поєднати слова у словосполученнях та реченнях.

Завдання 2. Відповідайте на запитання: Що сталося з людьми?

Зразок: Жінка – головний біль.

У жінки головний біль.

1. Ви – зубний біль. 2. Чоловік – високий тиск. 3. Брат – поріз. 4. Дитина – опік. 5. Бабуся – зламана рука. 6. Дівчина – кровотеча. 7. Він – висип. 8. Дружина – закладений ніс. 9. Син – синець. 10. Дочка – висока температура. 11. Вона – кашель. 12. Студент – астма. 13. Студентка – отруєння. 14. Сестра – серцевий напад.

Завдання 3. Читайте речення. Поставте запитання до підкреслених слів.

1. Моя подруга купила спрей, тому що в неї болить горло. 2. Моя сестра приймає ліки, бо в неї отруєння. 3. Сьогодні мій брат залишився вдома, тому що в нього нежить і підвищена температура. 4. Моя тітка хвилюється, тому що в мене сильний зубний біль. 5. Студент викликав швидку допомогу, бо в нього зламана рука. 6. Дідусь погано почувається, тому що в нього вчора був серцевий напад. 7. У сина висип, бо він їв багато цукерок. 8. У мами опік, тому що вона пила гарячий чай. 9. Моя подруга допомогла братові піднятися, тому що в нього зламана нога. 10. Я погано почуваюся, тому що в мене низький тиск. 11. Це мій брат. Він погано почувається, бо в нього діабет. 12. Моя бабуся зараз у лікарні, бо в неї запалення легень. Її зробили ультразвукове дослідження. 13. У друзів беруть аналіз крові на малярію, тому що це небезпечна хвороба. 14. Її тітка погано почувається, бо в неї болять суглоби.

Завдання 4. Відповідайте на запитання.

Зразок: У кого болить голова? (наш рідний дядько) – У нашого рідного дядька болить голова.

1. У кого алергія на ці таблетки? (моя молодша сестра) 2. У кого нудота і блювання? (його старий дідусь) 3. У кого високий рівень цукру у крові? (її новий пацієнт) 4. У кого великий синець на нозі? (твій малий син) 5. У кого маленька подряпина на коліні? (її старша сестра) 6. У кого небезпечна хвороба? (твої добрі друзі) 7. У кого сьогодні був напад астми? (наш молодий сусід) 8. У кого може бути епілепсія? (їхній дорослий племінник) 9. У кого ангіна і нежить? (Ваша весела сусідка) 10. У кого дуже сильний зубний біль? (твій перший викладач) 11. У кого сильна кровотеча з носа? (його іноземний студент) 12. У кого глибокий поріз на правій руці? (наша рідна бабуся) 13. У кого позавчора був серцевий напад? (Ваш сімейний лікар) 14. У кого велика рана на спині? (твоя хороша подруга)

Завдання 5. Прочитайте. Запам'ятайте.

Іменники чоловічого роду в родовому відмінку однини можуть мати закінчення **-а (-я)** або **-у (-ю)**.

Закінчення -а (-я)	Закінчення -у (-ю)
суглоб – суглоба	грип – грипу
рот – рота	діагноз – діагнозу
тонометр – тонометра	апетит – апетиту
фонендоскоп – фонендоскопа	висип – висипу
ніс – носа	діабет – діабету
палець – пальця	опік – опіку
синець – синця	поріз – порізу
	тиск – тиску
	напад – нападу
	кашель – кашлю
	нежить – нежитю
	біль – болю
	процес – процесу

Завдання 6. Утворіть заперечні речення за зразком. Використовуйте слово *немає*.

Зразок: У мене високий тиск. – У мене немає високого тиску.

1. У мого батька висока температура. 2. У нашого друга глибокий поріз на руці. 3. У її молодшого брата великий синець на лобі. 4. У мене сьогодні сухий кашель і нежить. 5. У його пацієнта серцевий напад. 6. У нього алергія на антибіотики. 7. У їхнього сина сильна кровотеча з носа. 8. У маленького хлопчика зубний біль. 9. У цієї жінки хронічна хвороба. 10. У моєї малої дочки напад астми. 11. У дівчини поганий апетит і висип. 12. У твого племінника великий опік. 13. У неї запальний процес. 14. У Вашого пацієнта погані аналізи.

Завдання 7. Доповніть речення словами у правильній формі. Використовуйте слова з довідки.

1. Я йду до <...>, тому що він захворів. 2. Я чекаю мого лікаря біля <...> 3. Я повертаюся додому з <...> 4. Я повинен пити багато <...> 5. Мама їде від <...> 6. У дружини немає <...> 7. Лікар їде з пацієнтом уздовж <...> 8. У неї болить коліно після <...> 9. Вона готується до <...> 10. У медсестри немає <...> 11. Чоловік повинен іти до <...> 12. Лікар не завжди може сказати правильний діагноз без <...> 13. У нього алергія, він не їсть <...> 14. Бабуся приймає ліки від <...>.

Довідка: головний біль, важка травма, солодкі фрукти, новий тонометр, обласна лікарня, аналіз крові, мій друг, складна операція, небезпечна хвороба, довгий коридор, хвора дружина, хворий син, дорогі ліки, перша палата.

Щоб перевірити, чи засвоїли іноземні студенти лексичний матеріал і чи можуть вони використо-

увати його у спілкуванні з пацієнтами, пропонуємо скласти діалоги та проаналізувати помилки один одного у процесі читання запитань лікаря та відповідей пацієнта.

Завдання 8. Складіть діалог-опитування хворого про його хворобу. Запишіть 10–15 речень.

Зразок:

– Добрий день, лікарю!
– Добрий день! Заходьте, сідайте. Що Вас турбує?

– У мого сина висип на тілі та свербіж.

– Температуру міряли?

– Так, зранку була 36,8 °С.

– Роздягніть дитину, щоб я оглянув. Ще є якісь симптоми?

– Так, уже два дні в нього сухий кашель.

– А коли побачили висип?

– Учора зранку був свербіж, а ввечері я побачила висип.

– А що дитина їла останні три дні? Я бачу, що це всі симптоми алергії.

– Два дні тому ми всі їли полуницю, але він з'їв її дуже багато. Я теж думаю, що це алергія. Ми прийшли до Вас, щоб Ви порадили, які ліки потрібно приймати.

– Я випишу Вам рецепт, будете приймати ці таблетки двічі на день: уранці та ввечері після їжі.

– Дякую! До побачення!

– До побачення! Одужуйте!

Висновки. Отже, вивчення лексики є важливою передумовою формування навичок професійного спілкування. У курсі української мови як іноземної для студентів медичних ЗВО пізнанню лексичного аспекту фахової мови приділено значну увагу, оскільки мова розглядається не лише як засіб повсякденного спілкування, а й як інструмент набуття професійних знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кочан І. Нові освітні технології у практиці викладання української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2008. Вип. 3. С. 14–20.
2. Туркевич О. Вивчення лексики української мови на текстовій основі у процесі навчання української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2007. Вип. 2. С. 201–203.

REFERENCES

1. Kochan I. Novi osvıtni tekhnolohii v praktytsi vykladannia ukrainiskoi movy yak inozemnoi [New educational technologies in the practice of teaching Ukrainian as a foreign language]. *Theory and practice of teaching Ukrainian as a foreign language*, 2008, № 9, P. 14–20 [in Ukrainian].
2. Turkevych O. Vyvchennia leksyky ukrainiskoi movy na tekstovii osnovi u protsesi navchannia ukrainiskoi movy yak inozemnoi [Studying the vocabulary of the Ukrainian language on a text basis in the process of learning the Ukrainian as a foreign language]. *Theory and practice of teaching Ukrainian as a foreign language*, 2007, № 2, P. 201–203 [in Ukrainian].